

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

WILLIAM WORDSWORTH

«ΠΡΟΛΟΓΟΣ»⁸⁰ ΣΤΙΣ ΛΥΡΙΚΕΣ ΜΠΑΛΑΝΤΕΣ⁸¹

(1802)⁸²

Ο πρώτος τόμος των ποιημάτων αυτών έχει ήδη υποβληθεί στη δημόσια κρίση. Δημοσιεύτηκε αρχικά ως ένα πείραμα, το οποίο και ήλπιζα πως θα μπορούσε να επιτελέσει κάποιο ρόλο προκειμένου να βεβαιώσει μέχρι ποίου σημείου, συναρμολόζοντας μετρικά μια συγκεκριμένη επιλογή από την τρέχουσα γλώσσα των ανθρώπων σε μια κατάσταση ψυχικής έντασης, θα μπορούσε να τέρψει, τι είδους τέρψη και σε ποια έκταση θα ήταν δυνατόν η τέρψη αυτή να κοινωνηθεί, κατά πόσο και μέχρι ποίου σημείου θα μπορούσα να κοινωνήσω εκείνα που ήθελα να κοινωνήσω.

Δεν μπορούσα, βέβαια, να έχω σχηματίσει εκ των προτέρων ακριβή άποψη για την εντύπωση που θα προκαλούσαν τα ποιήματα αυτά. Κολάκευα, ωστόσο, τον εαυτό μου σκεφτόμενος πως εκείνοι οι οποίοι θα έπρεπε φυσιολογικά να

ευαρεστηθούν με τα ποιήματα αυτά, διαβάζοντάς τα θα αποκόμιζαν μια πέραν του συνηθισμένου τέρψη. Από την άλλη, γνώριζα καλά πως εκείνοι οι οποίοι θα δυσωρεστούνταν με αυτά, θα τα διάβαζαν με μια πέραν του συνηθισμένου αποστροφή. Τελικά, το αποτέλεσμα διέφερε από τις προσδοκίες μου μόνο σε αυτό το σημείο, δηλαδή ότι είχα ικανοποιήσει έναν, μάλλον, μεγαλύτερο αριθμό αναγνωστών από αυτό τον οποίο θα διακινδύνευα ποτέ να ελπίσω πως θα μπορούσα να ικανοποιήσω.

Παρακινημένος, επιπλέον, από μια αναγκαιότητα πολυφωνίας και έχοντας πλήρη επίγνωση της δικής μου αδυναμίας, υποχρεώθηκα να ζητήσω τη βοήθεια ενός Φίλου⁸³, ο οποίος και μου παρέιχε τα ποιήματα *The Rime of the Ancient Mariner*, *Foster-mother's Tale*, *The Nightingale*, *The Dungeon*, καθώς και το ποίημα με τον τίτλο *Love*. Εντούτοις, δεν θα τολμούσα ποτέ να ζητήσω τη βοήθεια αυτή, αν δεν πίστευα πως τα ποιήματα του Φίλου μου σε πολύ μεγάλο βαθμό φανέρωναν τις ίδιες με τα δικά μου τάσεις και ότι, μολονότι οι διαφορές θα γίνονταν το δίχως άλλο αντιληπτές, δεν θα διακρινόταν καμία διάσταση ως προς τις ιδιάζουσες αποχρώσεις του δικού μας, κοινού, ποιητικού ύφους, καθόσον οι απόψεις μας αναφορικά με την ποίηση συγκλίνουν σχεδόν απόλυτα.

Αρκετοί από τους φίλους μου είναι ανήσυχοι για την απήχηση των ποιημάτων αυτών, θεωρώντας πως αν οι απόψεις, σύμφωνα με τις οποίες εκείνα συνετέθησαν, είχαν πράγματι υλοποιηθεί, θα προέκυπτε ένα ποιητικό είδος διαμορφωμένο έτσι ώστε να ενδιαφέρει το ανθρώπινο γένος εις το διηνεκές, και βέβαια διόλου αδιάφορο ως προς την πολλαπλότητα και την ποιότητα των ηθικών του συσχετίσεων: με

γνώμονα, λοιπόν, το σκεπτικό αυτό ακριβώς, με συμβούλευσαν να προτάξω μια συστηματική απολογία της θεωρίας με βάση την οποία γράφτηκαν τα συγκεκριμένα ποιήματα. Εντούτοις, προσωπικά ήμουν ενάντια στην ιδέα να αναλάβω ένα τέτοιου είδους εγχείρημα, επειδή γνώριζα καλά πως, στην προκειμένη περίπτωση, ο αναγνώστης θα αντιμετώπιζε ψυχρά τα επιχειρήματά μου, καθώς θα θεωρούσε ενδεχομένως πως στην απόφασή μου αυτή βάρυνε κυρίως η ιδιοτελής, και μάλλον ανόητη, φιλοδοξία να τον πείσω για την αξία των συγκεκριμένων ποιημάτων υπέρ των οποίων επιχειρηματολογούσα. Πέραν τούτου όμως, ένας επιπρόσθετος λόγος για τον οποίο δίσταζα να αναλάβω το εν λόγω εγχείρημα έγκειτο στο γεγονός πως για να εκθέσω με κάποια σχετική επάρκεια τις απόψεις μου και να αναπτύξω ικανοποιητικά τα επιχειρήματά μου, θα απαιτούνταν ένας δυσανάλογα μεγάλος για τη φύση ενός προλόγου χώρος. Διότι για να πραγματευτώ το ζήτημα με τη διαύγεια και τη συνοχή των οποίων φρονώ πως χρήζει, θα ήταν αναγκαίο να προβώ σε έναν πλήρη απολογισμό της παρούσας κατάστασης της συλλογικής αισθητικής σε τούτη τη χώρα και να καθορίσω το κατά πόσον η συγκεκριμένη αισθητική είναι ή δεν είναι υγιής. Κάτι το οποίο, με τη σειρά του, δεν είναι δυνατόν να καθοριστεί δίχως να έχει δειχτεί προηγουμένως με ποιον τρόπο η γλώσσα και ο ανθρώπινος νους δρουν και επιδρούν το ένα στο άλλο, και δίχως βέβαια να έχω ανιχνεύσει τις επαναστάσεις που έχουν συντελεστεί όχι μόνο στο πεδίο της λογοτεχνίας, αλλά σε αυτή την ίδια την κοινωνία. Ως εκ τούτου, αρνούμενται συστηματικά να προχωρήσω στην υλοποίηση μιας τέτοιου είδους απολογίας. Πάρα ταύτα, αισθάνομαι πως θα ήταν μάλλον ανάρμοστο να επιβάλω αυθαίρετα στο αναγνω-

στικό κοινό, δίχως κάποια έστω εισαγωγικά λόγια, ποιήματα τόσο διαφορετικά από τεχνική άποψη από εκείνα τα οποία χαίρουν σήμερα της γενικής επιδοκίμασias.

Υποτίθεται πως επιλέγοντας ένας συγγραφέας να γράψει σε στίχους προβαίνει σε μια, κατά το μάλλον ή ήττον, ρητή δέσμευση, πως θα ικανοποιήσει, δηλαδή, ορισμένες ήδη εκ των προτέρων γνωστές συμβάσεις, και ως εκ τούτου σαν να διαβεβαιώνει τον αναγνώστη πως συγκεκριμένες κατηγορίες ιδεών και εκφράσεων θα βρουν τη θέση τους και στο δικό του βιβλίο, την ίδια στιγμή που άλλες προσεκτικά θα εξοβελιστούν. Αυτός ο *εκθέτης*, ή το σύμβολο, που εκπηγάει από τις απαιτήσεις της μετρικής γλώσσας, σε διαφορετικές περιόδους της λογοτεχνίας προξένησε πολύ διαφορετικές προσδοκίες: για παράδειγμα, την εποχή του Κάτουλλου, του Τερέντιου και του Λουκρήτιου και εκείνην του Στατίου ή του Κλαυδιανού⁸⁴, ή, στη δική μας χώρα⁸⁵, την εποχή του Shakespeare (Σαίξπηρ), του Beaumont (Μπομόντ)⁸⁶ και του Fletcher (Φλέτσερ)⁸⁷, και εκείνην του Donne (Ντον)⁸⁸ του Cowley (Κόουλι)⁸⁹, του Dryden (Ντράιντεν)⁹⁰ και του Pope (Πόουπ)⁹¹. Δεν σκοπεύω, βέβαια, να επωμισθώ το καθήκον να καθορίσω επακριβώς τη σπουδαιότητα της «υπόσχεσης» με την οποία, διά της πράξης του στιχουργείν, ένας σύγχρονος συγγραφέας δεσμεύεται ενώπιον του αναγνώστη του. Είμαι, όμως, απόλυτα σίγουρος πως σε πολλούς ανθρώπους θα φαντάζει πως δεν εκπλήρωσα τους όρους εκείνης της δέσμευσης που εγώ ο ίδιος, επιλέγοντας να γράψω ποιήματα, εκούσια ανέλαβα. Διότι όσοι βέβαια έχουν συνηθίσει στη ματαιόδοξη και κενή φρασεολογία πολλών σύγχρονων συγγραφέων, αν επιμείνουν να διαβάσουν αυτό το βιβλίο μέχρι τέλους, αναμφίβολα θα αισθανθούν περιέργεια και αμη-

χανία: θα ψάχνουν για ποίηση και ωστόσο θα αναρωτιούνται συνεχώς με ποιους στο καλό κανόνες ευγένειας και καλής συμπεριφοράς τα πονήματα τούτα δικαιούνται να αξιώνουν έναν τέτοιο τίτλο. Ως εκ τούτου, ευελπιστώ πως δεν θα με λογοκρίνει ο αναγνώστης, αν αποπειραθώ να καταθέσω εδώ όσα εγώ ο ίδιος σκόπευα να πραγματώσω, και επίσης (όσο το επιτρέπουν βέβαια τα όρια ενός προλόγου) να εξηγήσω ορισμένους από τους κύριους λόγους που συνέβαλαν καθοριστικά στην επιλογή των στόχων μου. Έτσι, ίσως κι αυτός να γλιτώσει από κάποιο αίσθημα δυσαρέσκειας, αλλά και εγώ να κατορθώσω να προστατεύσω τον εαυτό μου από την πλέον ατιμωτική κατηγορία που μπορεί να επιρριφθεί εναντίον ενός συγγραφέα, δηλαδή αυτήν της οκνηρίας, η οποία τον εμποδίζει να μοχθήσει για να επιτύχει τους στόχους του ή, ακόμα χειρότερα, παρόλο που έχει προσδιορίσει τους στόχους του, να μην είναι ικανός να τους υλοποιήσει.

Ο πρωταρχικός στόχος, λοιπόν, τον οποίο έθεσα γράφοντας αυτά τα ποιήματα ήταν να επιλέξω περιστατικά και καταστάσεις από την καθημερινή ζωή και να τα συσχετίσω, ή να τα περιγράψω εξ ολοκλήρου, ή, εν πάση περιπτώσει, στο μέτρο που αυτό θα ήταν εφικτό, με μια *επιλογή* από τη γλώσσα που πραγματικά χρησιμοποιούν οι άνθρωποι, και την ίδια στιγμή να τους προσδώσω ένα ιδιαίτερο χρωμάτισμα ώστε τα συνηθισμένα πράγματα να παρουσιάζονται στο νου με τρόπο απρόσμενο και καινούργιο. Επίσης, και κυρίως, ήθελα να καταστήσω τα περιστατικά αυτά και τις καταστάσεις αυτές ενδιαφέροντα/ουσες, χαράσσοντας μέσα τους, πραγματικά και χωρίς φιοριτούρες, τους κυρίαρχους νόμους της ανθρωπίνης φύσης, κυρίως σε ό,τι αφορά στον τρόπο με τον οποίον συσχετίζουμε ιδέες σε μια κατάσταση ψυχικής αναστάτωσης.

σης⁹². Για το σκοπό αυτόν επιλέχθηκαν κυρίως η ταπεινή αγροτική ζωή, επειδή σε αυτή την κατάσταση τα πρωτογενή πάθη βρίσκουν καλύτερο έδαφος για να ευδοκιμήσουν, είναι λιγότερο καταπιεσμένα και μιλούν μια απλούστερη και ωστόσο emphaticότερη γλώσσα. Διότι σε αυτή την κατάσταση της ζωής τα στοιχειώδη συναισθήματα ενυπάρχουν σε μια κατάσταση μεγαλύτερης απλότητας και, κατ' επέκταση, μπορούν και με μεγαλύτερη ακρίβεια να θεαθούν και με περισσότερη ενάργεια να κοινωνηθούν. Διότι οι τρόποι της αγροτικής ζωής έχουν τη ρίζα τους σε αυτά ακριβώς τα στοιχειώδη συναισθήματα. Συν τοις άλλοις, λόγω του αναλλοίωτου χαρακτήρα των αγροτικών ενασχολήσεων, γίνονται πιο εύκολα αντιληπτά και είναι περισσότερο διαρκή. Και βέβαια, τέλος, διότι, σε αυτή την κατάσταση, τα ανθρώπινα πάθη ενσωματώνονται στις όμορφες και ακατάλυτες μορφές της φύσης. Υιοθετήθηκε, επίσης, η γλώσσα αυτών των ανθρώπων (αποκαθαρμένη πράγματι από ό,τι φαίνεται να είναι τα πραγματικά της μειονεκτήματα, από όλες, δηλαδή, τις επίμονες και λογικές αιτίες αποστροφής ή αηδίας). Διότι οι άνθρωποι αυτοί έρχονται διαρκώς σε επαφή με τα καλύτερα αντικείμενα από τα οποία το καλύτερο μέρος της γλώσσας εκπήγασε αρχικά· και διότι, από τη θέση τους στην κοινωνία και τον πανομοιότυπο και περιορισμένο κύκλο των διαδρομών τους εντός της, και όντας λιγότερο επιρρεπείς στην κοινωνική ματαιοδοξία, εκφράζουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους με απλές και ακατέργαστες εκφράσεις. Κατά συνέπεια, αυτού του είδους η γλώσσα, αναβλύζοντας από την επαναλαμβανόμενη εμπειρία και τα τακτικά συναισθήματα, είναι περισσότερο διαρκής και πολύ περισσότερο φιλοσοφική από εκείνη την τεχνητή γλώσσα με την οποία συχνά την υποκαθιστούν οι ποιητές, οι

οποίοι φαντασιώνονται πως με τον τρόπο αυτόν θα κερδίσουν τη δόξα για τους εαυτούς τους και την τέχνη τους (αναλόγως δηλαδή με το κατά πόσον ενδιαφέρονται να γίνουν κατανοητοί, το πόσο «δύσκολοι» είναι και το πόσο επιχειρούν να κανακέψουν με αυθαίρετες και ιδιότροπες εκφραστικές συνήθειες ευμετάβλητα γούστα και ορέξεις)⁹³.

Σε κάθε περίπτωση, μου είναι αδύνατον να παραμείνω αδιάφορος απέναντι στην παρούσα κατακραυγή εναντίον της κοινοτοπίας και της ασημαντότητας, σε ό,τι αφορά τη σκέψη και τη γλώσσα, τις οποίες ορισμένοι από τους συγχρόνους μου εισήγαγαν στις μετρικές συνθέσεις τους. Αναγνωρίζω δε ότι το ελάττωμα αυτό (της κοινοτοπίας και της ασημαντότητας), όπου υπάρχει, είναι περισσότερο ατιμωτικό για το χαρακτήρα του ίδιου του συγγραφέα, παρά ζήτημα ατελούς επεξεργασίας ή αυθαίρετης ανανέωσης, αν και θα έπρεπε μάλλον να αναγνωρίσω πως αυτή από όλες τις συνέπειες είναι ίσως η λιγότερο επιβλαβής. Τα ποιήματα που απαρτίζουν το παρόν βιβλίο θα γίνει αντιληπτό ότι διακρίνονται από τέτοιου είδους στίχους ως προς ένα τουλάχιστον διαφοροποιητικό σημείο, και το οποίο είναι ότι καθένα από αυτά χαρακτηρίζεται από έναν σημαίνοντα σκοπό. Δεν θέλω, βέβαια, να πω με αυτό ότι πάντα ξεκινώ να γράφω με έναν προγραμματικό σκοπό. Πιστεύω, όμως, ότι ο τρόπος με τον οποίο έχω συνηθίσει να σκέφτομαι έχει σε τέτοιο βαθμό μορφοποιήσει τα συναισθήματά μου, ώστε οι περιγραφές του αντικειμένου που κάθε φορά αποπειρώμαι, καθώς πηγάζουν από αυτά ακριβώς τα συναισθήματα, γίνεται αντιληπτό, υποθέτω, ότι εμπεριέχουν ένα σκοπό. Αν η κρίση μου αυτή είναι εσφαλμένη, τότε δεν έχω κανένα δικαίωμα να φέρω το όνομα του ποιητή. Διότι όλη η μεγάλη ποίηση δεν είναι παρά το

αυθόρμητο ξεχείλισμα έντονων συναισθημάτων. Αλλά μολονότι αυτό είναι, σε γενικές γραμμές, αληθές, εκείνα τα ποιήματα στα οποία μπορεί να αποδοθεί και η παραμικρότερη έστω καλλιτεχνική αξία, ουδέποτε παρήχθησαν στη βάση μιας δοσμένης ποικιλίας θεμάτων, αλλά από έναν άνθρωπο ο οποίος διακατεχόταν⁹⁴ οπωσδήποτε από μια ιδιάζουσα ευαισθησία, αλλά και είχε επιπροσθέτως επί μακρόν στοχαστεί βαθιά. Διότι η συνεχής ροή των συναισθημάτων τροποποιείται και κατευθύνεται από τις σκέψεις μας, οι οποίες φαίνονται να είναι πράγματι οι εκπρόσωποι όλων των συναισθημάτων που βιώσαμε κάποια στιγμή στο παρελθόν. Και καθώς, παρατηρώντας μόνο τις σχέσεις των γενικών αυτών εκπροσώπων μεταξύ τους, ανακαλύπτουμε τι είναι πραγματικά σημαίνον για τον άνθρωπο, έτσι και από την επανάληψη και τη συνέχιση της πράξης αυτής, τα συναισθήματά μας συνδέονται βαθμηδόν με σημαίνοντα θέματα, ώσπου, σε μάκρος χρόνου, αν αρχικά διαθέτουμε μια ιδιάζουσα ευαισθησία, θα δημιουργηθούν οι συνθήκες εκείνες για τη σύσταση νοητικών έξεων, έτσι ώστε, υπακούοντας τυφλά και μηχανικά από ένα σημείο και μετά στις παρορμήσεις των έξεων αυτών, θα καταφέρουμε να περιγράψουμε τόσο αντικείμενα όσο και εσωτάτα αισθήματα τέτοιας φύσης και με τέτοια εσωτερική αλληλουχία, που η αντιληπτική ικανότητα του όντος στο οποίο εμείς οι ίδιοι θα απευθυνόμαστε, και εφόσον εκείνο βρίσκεται σε μια υγιή κατάσταση παρακολούθησης του συνειρμού, θα πρέπει απαραίτητως σε κάποιο βαθμό να οξύνεται και τα συναισθήματά του να ξευγενίζονται.

Είπα ότι καθένα από αυτά τα ποιήματα έχει ένα σκοπό. Πληροφόρησα επίσης τον αναγνώστη σε τι συνίσταται βασικά ο σκοπός αυτός: να εικονογραφήσω, δηλαδή, τον τρόπο

με τον οποίο τα συναισθήματα και οι ιδέες αλληλεπιδρούν σε μια κατάσταση ψυχικής ταραχής. Για να θέσω, όμως, το ζήτημα πιο σωστά, θα έλεγα ότι συνίσταται στην παρακολούθηση της παλίρροιας και της άμπωτης, του διαδοχικού φουσκώματος και ξεφουσκώματος του μυαλού ενόσω εκείνο συνταράσσεται από τα μεγάλα, και ωστόσο πρωτογενή, ανθρώπινα πάθη. Επιχείρησα να επιτύχω το στόχο αυτόν σε αυτές τις σύντομες ποιητικές δοκιμές με διάφορους τρόπους: σκιαγραφώντας το μητρικό πάθος μέσα από τις πιο λεπτές του αποχρώσεις, όπως στα ποιήματα *Idiot Boy* και *Mad Mother*· συνοδεύοντας μια ανθρώπινη ύπαρξη στον έσχατο αγώνα της καθώς ο θάνατος πλησιάζει και αποσπάται από τη ζωή και την κοινωνία στην πιο απέραντη ερημία, όπως στο ποίημα *Forsaken Indian*· δείχνοντας, όπως στις stroφές με τον τίτλο *We Are Seven*, την πολυπλοκότητα και τη ζοφερότητα με την οποία κατά την παιδική μας ηλικία προσλαμβάνουμε την έννοια του θανάτου, ή μάλλον την πικρή ανικανότητά μας να αποδεχτούμε τη διάσταση αυτή· ή δείχνοντας τη δύναμη της αδελφικής ή, για να το θέσω περισσότερο φιλοσοφικά, της ηθικής αφοσίωσης, όταν αυτή σμιλευτεί νωρίς με τα σπουδαία και όμορφα αντικείμενα της φύσης, όπως στο *The Brothers*· ή στο περιστατικό που αφηγείται το ποίημα *Simon Lee*, όπου επιχειρείται να προσλάβει ο αναγνώστης, μέσω καθημερινών ηθικών εντυπώσεων, μια άλλη, περισσότερο σωτήρια, εντύπωση από αυτή την οποία έχουμε συνηθίσει να λαμβάνουμε από αυτές. Μέρος επίσης του ευρύτερου στόχου μου υπήρξε το να επιχειρήσω να σχεδιάσω χαρακτήρες υπό την επήρεια λιγότερο φλογερών αισθημάτων, όπως στα ποιήματα *Two April Mornings*, *The Fountain*, *The Old Man Travelling*, *The Two Thieves* κτλ., χαρακτήρες απλοϊ-

κούς, που προσιδιάζουν στη φύση μάλλον παρά στους τρόπους, όπως αυτοί υπάρχουν πλέον, και θα συνεχίσουν πιθανώς να υπάρχουν, και για τη σύσταση των οποιίων δύναται διακριτά και επωφελώς να παρατηρηθούν. Δεν θα ήθελα να κουράσω τον αναγνώστη μου παραμένοντας περισσότερο στο σημείο αυτό. Είναι, όμως, δέον να αναφέρω ακόμα μία λεπτομέρεια, η οποία διακρίνει τα ποιήματα αυτά από την υπόλοιπη τρέχουσα ποιητική παραγωγή. Και η λεπτομέρεια αυτή δεν είναι άλλη από το ότι το συναίσθημα που επιχειρείται να εκφραστεί στα ποιήματα αυτά σημασιοδοτεί τη δράση και την κατάσταση, και όχι το αντίστροφο, δηλαδή η δράση και η κατάσταση το συναίσθημα. Αυτό που εννοώ μπορεί να γίνει στην εντέλεια αντιληπτό παραπέμποντας τον αναγνώστη μου στα ποιήματα με τον τίτλο *Poor Susan* και *Childless Father*, και ιδίως στην τελευταία στροφή του δεύτερου ποιήματος.

Δεν θα υποκριθώ ψευδή σεμνότητα παριστάνοντας πως αποφεύγω να τραβήξω την προσοχή του αναγνώστη σε αυτό ακριβώς το σημείο διαφοροποίησης, όχι τόσο για χάρη αυτών των ιδιαίτερων ποιημάτων όσο για τη γενικότερη σημασία του ζητήματος. Διότι το ζήτημα είναι πράγματι ιδιαίτερα σημαντικό! Ο ανθρώπινος νους είναι ικανός να βρεθεί σε κατάσταση έκστασης και δίχως την επενέργεια χονδροειδών και βίαιων ερεθισμάτων. Και όποιος δεν το αντιλαμβάνεται αυτό πρέπει να διαθέτει μια εξαιρετικά περιορισμένη αντίληψη περί ομορφιάς και αξιοπρέπειας, και επίσης να μη γνωρίζει ότι ένα ανθρώπινο ον εξυψώνεται περισσότερο από τα υπόλοιπα στο βαθμό που κατέχει την ικανότητα αυτή. Ως εκ τούτου, μου φαίνεται πως το να πασχίζει κανείς να παραγάγει ή να επεκτείνει την ικανότητα ακριβώς αυτή, είναι μία από τις καλύτερες υπηρεσίες που, σε κάθε περίοδο, ένας συγ-

γραφέας είναι δυνατόν να παρέχει στους συνανθρώπους του. Συγκεκριμένα, αυτή η υπηρεσία, εξαιρετική άλλωστε σε όλες τις εποχές, λαμβάνει βαρύνουσα σημασία σήμερα. Διότι μια πληθώρα αιτιών, άγνωστων σε παλαιότερους καιρούς, δρουν σήμερα με συνδυασμένες δυνάμεις προκειμένου να αμβλύνουν τις πιο διακριτές ικανότητες του νου και, καθιστώντας τον ανίκανο για κάθε εθελούσιο μόχθο, να τον υποβιβάζουν σε μια κατάσταση ημιάγριας αποχαύνωσης. Η πιο αποτελεσματική από τις αιτίες αυτές δεν είναι άλλη από τα μεγάλα εθνικά γεγονότα, που φαίνεται να λαμβάνουν χώρα πλέον κάθε μέρα, και η ολοένα αυξανόμενη συσσώρευση ανθρωπινων στις μεγαλουπόλεις, όπου η ομοιομορφία των ενασχολήσεων παράγει έναν διακαή πόθο για πέραν του συνηθισμένου περιστατικά, πόθο διακαή που η ταχεία ανταλλαγή πληροφοριών ώρα με την ώρα ικανοποιεί. Σε αυτή την τάση ζωής και τρόπων προσαρμόστηκαν και η λογοτεχνία και οι θεατρικές παραστάσεις της χώρας. Τα ανεκτίμητα έργα των παλαιότερων συγγραφέων μας, ενός Shakespeare και ενός Milton, παραμελούνται χάριν αλλοπρόσαλλων ρομάντζων, νοσηρών και ηλίθιων γερμανικών τραγωδιών⁹⁵, και πλημμυρίδες επιπόλαιων και παράφορων στιχουργημένων αφηγημάτων. Όταν αναλογίζομαι αυτή την τόσο ταπεινωτική και άσβεστη δίψα για ακραία διέγερση, ντρέπομαι σχεδόν που μιλώ για την ασθενική αυτή προσπάθεια που κατέβαλα για να την αντιμετωπίσω. Και, ανακαλώντας αυτήν τη σπουδαιότητα του γενικού κακού, θα έπρεπε κανονικά να με πιάνει κατάθλιψη από μια καθ' όλα κατανοητή μελαγχολία, αν δεν είχα ήδη σχηματίσει μια βαθιά εντύπωση περί συγκεκριμένων, εγγενών και ακατάλυτων, ιδιοτήτων του ανθρώπινου νου, και, αναλόγως, συγκεκριμένων δυνάμεων, όπως αυτές εντο-

πίζονται στα μεγάλα και αναλλοίωτα αντικείμενα, που επιδρούν επάνω του, και οι οποίες είναι επίσης εγγενείς και ακατάλυτες. Και θα έπρεπε επίσης να προσθέσω σε αυτή την εντύπωση την πεποίθηση ότι πλησιάζουν τα χρόνια που στο κακό συστηματικά θα αντιτίθενται άνδρες μεγάλων δυνάμεων, και μάλιστα με πολύ μεγαλύτερη από εμένα επιτυχία.

Έχοντας ήδη ασχοληθεί, σε γενικές γραμμές, με τα θέματα και τους στόχους των ποιημάτων αυτών, θα ήθελα τώρα να ζητήσω την άδεια του αναγνώστη προκειμένου να συζητήσω για κάποιες από τις λεπτομέρειες που σχετίζονται με το ύφος, ούτως ώστε, μεταξύ άλλων, να μην επικριθώ για το ότι δεν πραγματοποίησα εκείνα τα οποία ουδέποτε επιχείρησα. Ο αναγνώστης σπανίως θα εντοπίσει προσωποποιήσεις αφηρημένων ιδεών σε αυτό το βιβλίο, καθόσον, ελπίζω, έχουν ολοσχερώς απορριφθεί ως ένα σύνθημα τέχνασμα προκειμένου να «εξευγενισθεί» το ύφος και να εξυψωθεί πάνω από την πρόζα. Επέλεξα να μιμηθώ και, στο μέτρο του δυνατού, να υιοθετήσω την ίδια τη γλώσσα των απλών ανθρώπων. Και, βέβαια, τέτοιου είδους προσωποποιήσεις δεν αποτελούν φυσικό ή τακτικό μέρος της γλώσσας. Δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένας τρόπος του λόγου, περιστασιακά υποκινημένες από το πάθος, και ως τέτοιες ακριβώς τις χρησιμοποίησα. Αλλά, σε κάθε περίπτωση, προσπάθησα συνειδητά να αποφύγω να τις χρησιμοποιήσω μηχανιστικά ή ως μια οικεία αλλά τεχνητή γλώσσα, την οποία οι ποιητές συνήθως χρησιμοποιούν σαν τυφλοσούρτη. Ευχήθηκα να κρατήσω τον αναγνώστη μου στη συντροφιά των οστών και της σάρκας, πεπεισμένος ότι, ενεργώντας με τον τρόπο αυτό, θα μπορούσα να κερδίσω το ενδιαφέρον του. Φυσικά, γνωρίζω καλά πως μπορεί εξίσου να κερδίζουν το ενδιαφέρον του

ποιητές που ακολουθούν εντελώς διαφορετικό από μένα μονοπάτι. Προσωπικά, δεν ανακατεύομαι με τις αξιώσεις τους, ενώ το μόνο που ζητώ είναι να με αφήσουν ελεύθερο να αρθρώσω τις δικές μου. Επίσης, σε αυτό το βιβλίο θα βρει κανείς ελάχιστες από τις, έτσι αποκαλούμενες, «ποιητικές εκφράσεις». Κατέβαλα κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να τις αποφύγω, όπως άλλοι συνήθως μοχθούν για να τις αναπαράγουν. Και αυτό το έκανα διότι ήδη δεσμεύτηκα ρητά να πλησιάσω τη γλώσσα μου στην κοινή ανθρώπινη γλώσσα, και κυρίως επειδή η ηδονή και η τέρψη την οποία θέλησα να προσφέρω είναι πολύ διαφορετικού είδους από εκείνη που από πολλούς θεωρείται ως πρόπουσα της ποίησης. Δεν ξέρω πώς, δίχως να είμαι ύποπτα λεπτολόγος, θα μπορούσα να δώσω στον αναγνώστη μου μια περισσότερο ακριβή διάσταση του ύφους με το οποίο επιθύμησα να γράψω αυτά τα ποιήματα από το να τον πληροφορήσω ότι, σε κάθε περίπτωση, επιχείρησα να μην παρεκκλίνω από το θέμα μου και, κατά συνέπεια, πως ελπίζω ότι σε αυτά τα ποιήματα υπάρχει ελάχιστη παραχάραξη του περιγραφόμενου, και ότι οι ιδέες μου έχουν εκφραστεί σε μια γλώσσα ανάλογη της σημασίας τους. Κάτι, βέβαια, πρέπει να έχω κερδίσει κι εγώ από αυτή την πρακτική, καθώς είναι γνωστό ότι σχετίζεται με μια κυρίαρχη ιδιότητα κάθε καλής ποίησης, που δεν είναι άλλη από τη *σωστή αίσθηση*. Από την άλλη, όμως, είναι γεγονός ότι η πρακτική αυτή μου στέρησε αναπόφευκτα ένα μεγάλο τμήμα φράσεων και τρόπων του λόγου, που επί μακρόν θεωρούνταν, περνώντας από πατέρα σε γιο, κοινή κληρονομιά των ποιητών. Θεώρησα επίσης σκόπιμο να περιορίσω περαιτέρω τον εαυτό μου απέχοντας από τη χρήση πολλών εκφράσεων, οι οποίες από μόνες τους και κατάλληλες και όμορφες

είναι. Το πρόβλημα είναι ότι κατά το άμεσο παρελθόν χρησιμοποιήθηκαν καταχρηστικά και ανόητα από κακούς ποιητές, με αποτέλεσμα σήμερα να σχετίζονται με αυτές τέτοια αισθήματα αποστροφής, ώστε να είναι σχεδόν αδύνατον να τα υπερκεράσει οιαδήποτε τέχνη συνειρμού, όσο υψηλή και αν είναι.

Αν σε ένα ποίημα τύχει να βρεθεί μια διαδοχή στίχων, ή έστω και ένας μόνος στίχος, όπου η γλώσσα, μολονότι φυσικά ταιριασμένη και σύμφωνα με τους αυστηρούς νόμους του μέτρου, δεν διαφοροποιείται από αυτήν του πεζού λόγου, υπάρχει μια πολυάριθμη μερίδα κριτικών, οι οποίοι, όταν σκοντάφτουν πάνω σε αυτές τις «πεζολογίες», όπως αρέσκονται να τις αποκαλούν υποτιμητικά, φαντασιώνονται πως έχουν κάνει τη μεγαλύτερη ανακάλυψη των αιώνων και θριαμβολογούν επί του ποιητή σαν να μην γνώριζε αυτός την ίδια του την τέχνη. Αυτοί οι άνθρωποι σπεύδουν συνήθως να θεμελιώσουν έναν κανόνα κριτικής, τον οποίο ο αναγνώστης θα συμπεράνει πως πρέπει ολοσχερώς να απορρίψει προκειμένου να απολαύσει τα ποιήματα του βιβλίου αυτού. Και θα ήταν χαρακτηριστικά εύκολο να του αποδείξει κανείς ότι όχι μόνον η γλώσσα ενός μεγάλου τμήματος κάθε καλού ποιήματος, ακόμα και του πιο υψηλού χαρακτήρα, πρέπει αναπόδραστα, με μόνη τη διαφορά του μέτρου, να μη διαφέρει από αυτήν του καλού πεζού λόγου, αλλά αντίστοιχα ότι μερικά από τα πλέον ενδιαφέροντα αποσπάσματα των καλύτερων ποιημάτων πρέπει αυστηρά να είναι γραμμένα σε πεζό λόγο, αρκεί βέβαια αυτός να είναι καλογραμμένος. Η αλήθεια του ισχυρισμού αυτού μπορεί να καταδειχθεί από αναρίθμητα αποσπάσματα παρμένα από όλα σχεδόν τα ποιητικά κείμενα, ακόμα και από του ίδιου του Milton. Δεν έχω

φυσικά εδώ το χρόνο για μια τέτοια εξαντλητική παράθεση, αλλά για να εικονογραφήσω το θέμα με έναν πολύ γενικό και ωστόσο αποκαλυπτικό τρόπο, θα παραθέσω μια σύντομη σύνθεση του Gray (Γκρέι), ο οποίος βρισκόταν στην κεφαλή όσων με την επιχειρηματολογία τους προσπάθησαν να διευρύνουν την απόσταση που χωρίζει την πρόζα από την έμμετρη σύνθεση, και υπήρξε περισσότερο από οιονδήποτε άλλον παράδοξα λεπτολόγος ως προς τη δομή των δικών του ποιητικών εκφράσεων:

Τα γελαστά πρωινά για μένα λάμπουν μάτια,
 Κι ο Φοίβος πορφυρός ανάβει τη χρυσή φωτιά:
 Το παθητικό τους κάλεσμα τα πουλιά αρχίζουν μάτια,
 Μάτια τα χαρούμενα λιβάδια βλασταίνουν καταπράσινα
 ξανά:
 Αυτά τ' αυτιά, αλίμονο, για άλλες μελωδίες μένουνε κλειστά,
Άλλο είναι αυτό που ποθούν τα μάτια μου να δουν.
Μα μόνο τη δική μου την καρδιά η πίκρα τώρα λιώνει.
Και μες τα στήθια μου βαθιά οι ψεύτικες χαρές μου ξεψυχούν.
 Κι όμως το πρωινό χαμογελά, την πολυάσχολη φυλή ξανά
 χαροποιεί,
 Και νεογέννητες ηδονές στους πιο χαρούμενους ανθρώ-
 πους ξαναφέρνει.
 Και τα λιβάδια σε όλες τις συνηθισμένες τους γιορτές
 αντέχουν.
 Να ζεστάνουν τις μικρές αγκάλες τους τα πετεινά μο-
 χθούν.
Ανέλπιδα θρηνώ για κείνον και σ' εκείνον που δεν μπορεί
ν' ακούσει,
Και περισσότερο θρηνώ γιατί μονάχος τώρα μάτια θρηνώ.⁹⁶